

ნინო (ნუცა) კობაიძე,

საქართველოს შოთა რუსთაველის თეატრისა და კინოს
სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი,
ხელმძღვანელი: ასოცირებული პროფესორი მარინე (მაკა) ვასაძე

ოქსიდის მნიშვნელობა პოსტდრამატულ თეატრში

რეზიუმე

ბოლო წლებში მნიშვნელოვნად შეიცვალა თეატრალური სანახაობა. ის უფრო სადღესასწაულო გახდა, ცოტა საშიშიც - თამაშობს ემოციებზე, გამოუცნობი ფინალებით. პოსტდრამატული შემოქმედება აერთიანებს ხელოვნების სხვადასხვა ფორმას, როგორებიცაა ცეკვა, ვიზუალური ხელოვნება, კინემატოგრაფია, მუსიკა, ციფრული მედია და სხვა. ხშირად გულისხმობს აუდიტორიასთან პირდაპირ კავშირს, მეოთხე კედლის დარღვევას და მაყურებლისთვის უფრო აქტიური მონაწილეობის წახალისებას, ფოკუსირებულია შემსრულებელთა ცოცხალ პერფორმატულ ასპექტებზე. გარდა ამისა, პოსტდრამატული მიმართულება ხაზს უსვამს სხეულის გამოხატვას, ჟესტებს, მოძრაობას, იყენებს არათეატრალურ სივრცეებს და იკვლევს თანადროულ სტრუქტურებს.

პოსტდრამატული თეატრი გარდამავალია ტრადიციულ-

სა და თანამედროვე თეატრებს შორის. ის ორიენტირებულია სიუჟეტზე, პერსონაჟზე, თეატრალური შემოქმედების მრავალმხრივ მიდგომაზე, ტრადიციული დრამატული ელემენტების დეკონსტრუქციაზე, უპირისპირდება თხრობის ტრადიციულ ცნებებს.

თეატრი დღეს უკვე აღარ წარმოადგენს მასობრივ კომუნიკაციის საშუალებას, ის არ ქმნის რაღაც ადვილად გასაყიდს, როგორც თუნდაც კინო. სხვა მხატვრული დარგებისგან განსხვავებით, თეატრი ითხოვს ინდივიდუალურ მატერიალურ და მხატვრულ ფორმებს.

ბევრი პოსტდრამატული ნამუშევარი ეხება თანამედროვე სოციალურ, პოლიტიკურ და კულტურულ საკითხებს, მოიცავს სტილებისა და მიდგომების ფართო სპექტრს, რის გამოც რთულია მისი მოაზრება ერთი კონკრეტული ესთეტიკის ფარგლებში.

პოსტდრამატული თეატრის გაგებისას აუცილებელია მისი დინამიკური ბუნების დადგენა. კონკრეტული სპექტაკლების, კრიტიკული თეორიების და პოსტდრამატული თეატრის ისტორიული ევოლუციის შესწავლა გაამდიდრებს ჩვენს აღქმას ამ ცვალებადი თეატრალური მოძრაობის შესახებ. ასეთი კვლევისა და ანალიზის საშუალებით ჩვენ შეგვიძლია, ჩავუღრმავდეთ პოსტდრამატული თეატრის მრავალმხრივ სამყაროს, მივიღოთ ღირებული შეხედულებები მის ესთეტიკაზე, ტრადიციებთან მისი ურთიერთობის და საშემსრულებლო

ხელოვნების მომავალი ფორმირების პოტენციალზე.

ჩემს კვლევაში პოსტდრამატული თეატრის შესახებ, ვცდილობ, უფრო ღრმად შევისწავლო პოსტდრამატული დადგმების კონკრეტული მაგალითები, კრიტიკული თეორიები და პოსტდრამატული თეატრის ევოლუცია. ამ ანალიზმა და თეორიული საფუძვლების შესწავლამ, შეიძლება, ხელი შეუწყოს თემის ყოვლისმომცველ გაგებას.

აღნიშნული ნაშრომის მიზანია პოსტდრამატული თეატრის ესთეტიკური ლოგიკის კვლევა.

საკვანძო სიტყვები: პოსტდრამატული თეატრი, ვიზუალური ხელოვნება, დრამატული თეატრი, პოსტმოდერნული თეატრი

ბერტოლტ ბრეხტმა გამოიყენა ტერმინი „დრამატული თეატრი“ („ეპიკური თეატრის“ ნაცვლად). ეს ტერმინი კარგად ასახავს თავად ბრეხტის მთელ შემოქმედებას და წარმოადგენს ახალი ევროპული თეატრის მთავარ მარცვალს.¹ ჯერ კიდევ მე-18-19 საუკუნეებში შეიმჩნევა, რომ მიუხედავად უამრავი ჟესტიკულაციისა და გამოხატვის ფორმისა, ტექსტი, წარმოთქმული სიტყვა რჩება ადამიანის ფიგურის მთავარ მახასიათებლად.

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ 60-იანი წლებიდან დაწყებული, თანამედროვე თეატრის ექსპერიმენტული ფორმები სათავეს იღებს ისტორიული ავანგარდის ეპოქიდან. 1900 წლის ისტორიულმა ავანგარდმა, მიუხედავად თავისი რევოლუციური ხასიათისა, მანც შეინარჩუნა „დრამატული თეატრის“ ნიშნები.

ახალი თეატრი აღიარებს ტექსტის უზენაესობას და ცდილობს

¹ Lehmann, *Postdramatic Theatre*, 2013, p. 32.

მის გადარჩენას ყველანაირი დეფორმაციისაგან. 70-იანი წლების შემდეგ მკაფიოდ შეიმჩნევა მედიის გააქტიურება საზოგადოებრივ ყოველდღიურობაში. ამან განსაკუთრებული როლი ითამაშა თეატრის ცხოვრებაში - გამოჩნდა ახალი და მრავალფეროვანი პრაქტიკა თეატრალურ დისკურსში, რომელიც განისაზღვრება როგორც პოსტდრამატული თეატრი.

უხეშად რომ ვთქვათ, 70-90-იანი წლების თეატრი პირდაპირ ითხოვს „პოსტმოდერნულის“ წოდებას. მიიჩნევა, რომ პოსტმოდერნული თეატრი მოკლებულია დისკურსს, რის გამოც მასში გამეფებულია მედიტაცია, რიტმები და ტონები. ამას ემატება ნიჰილიზმი და გროტესკული ფორმები, ცარიელი სივრცე, დუმილი. პოსტდრამატული თეატრისთვის ნაცნობია არა მხოლოდ „ცარიელი“, არამედ გადატვირთული სივრცეც, რა თქმა უნდა, ის შეიძლება იყოს ნიჰილისტურიც და გროტესკულიც.

თანამედროვე პრაქტიკის მრავალი მონახაზი, რომელსაც პოსტდრამატულს უწოდებენ, დაწყებული „გამომსახველობითი თეატრიდან“ დამთავრებული თეატრის ტექნიკური მხარეებით, არავითარ შემთხვევაში არ გამოხატავს რაიმე განსხვავებას კლასიკური მოდერნიზმისგან, უბრალოდ უარს ამბობს დრამატული ფორმების მოძველებულ ტრადიციებზე.

მედსართავი „პოსტდრამატული“ შეიძლება გამოიყენებოდეს იმ თეატრებთან მიმართებაში, რომლებიც გასული არიან დრამის საზღვრებიდან, თუმცა, ეს სულაც არ ნიშნავს დრამის აბსტრაქტულ უარყოფას ან უბრალო სურვილს, ზურგი შეაქციო ტრადიციულ დრამას. დრამის „შემდგომ“ ნიშნავს, რომ „ნორმალურ“ თეატრში ის შემონახულია სტრუქტურის სახით. მხოლოდ იმ სტრუქტურის სახით, რომელსაც ასე ძალიან მიეჩვია მაყურებელი.

პოსტდრამატული თეატრი შეიძლება დაახასიათო, როგორც დრამატული ორგანიზმის წევრი. დანართი - „პოსტ“ მიანიშნებს, რომ რაღაც კულტურა თუ რაღაც მხატვრული პრაქტიკა გამოვიდა მოდერნიზმის ჰორიზონტიდან.² ასეა მიღებული ყველგან და, მიუხედავად ყველაფრისა, ის მაინც არ კარგავს მათთან კავშირს, იქნება ეს „უარყოფა“, „ომის გამოცხადება“, „გათავისუფლება“ ან უბრალოდ „გადახვევა“. ზუსტად ასე უნდა ვისაუბროთ „პოსტდრამატულ“ თეატრზეც. „პოსტდრამატულ“ თეატრს ვერ გან-

² Lehmann, Postdramatic, Theatre, 2013, p. 076.

ვიხილავთ, თითქოს მას ბრეხტთან საერთო არაფერი ჰქონდეს, მაგრამ, ამასთან ერთად, ითვალისწინებს რა ბრეხტის მოთხოვნებს თეატრის მიმართ, ეს თეატრი ველარ კმაყოფილდება იმ პასუხებით, რომელთაც ადრე გვაძლევდა ბრეხტი.

იმის მტკიცება, რომ „პოსტდრამატული“ თეატრი საჭიროებს კლასიკურ ნორმებს, რომ ასეთი გზით დაიმკვიდროს საკუთარი იდენტობა, ეფუძნება მისი არსებობის გარეგნულ ოპტიკას და შინაგანი ესთეტიკური ლოგიკის შერწყმას. სინამდვილეში, სწორედ კლასიკური კონცეფცია, რომელიც შემდგომ ტრადიციების ძალისხმევით გადაიქცევა ხოლმე ესთეტიკურ ნორმად, ძნელად მოსაცილებელი ხდება.

ყოველდღიური კრიტიკა გვაიძულებს, ახალი თეატრი განვიხილოთ დრამის კატეგორიის დაპირისპირების პრიზმაში. მოთხოვნილება მოქმედებისკენ, ინტრიგისკენ, გართობისკენ და დაძაბულობისკენ არის ტრადიციული დრამის ესთეტიკური ნორმა. ახალი თეატრი ცდილობს თავი დააღწიოს ამ ნორმებს. თვითონ „დაძაბულობა“, როგორც კრიტერიუმი, შედის დრამის კლასიკურ გაგებაში. მიუხედავად იმისა, რომ ეს გვეჩვენება უკვე წარსულად და არქაულად, თეატრისა და კინოსგანაც მაყურებელი სწორედ ამას ითხოვს, როგორც გასართობ ჟანრს – „დაძაბულობა“ ახალ თეატრში მიდის ისეთი ქმედებისკენ, რომელიც დაკავშირებულია რაღაცის „გადარწმუნებასთან“.

თუ ტექსტები და სასცენო მოქმედებები აღიქმება, როგორც დრამატული ქმედების „დაძაბულობის“ მოდერნი, მაშინ თეატრალური ესთეტიკა და ნამდვილი თეატრალური აღქმა უკანა პლანზე გადადის. ახალი თეატრი იწყება ამ ჯადოსნური სამკუთხედის – დრამის, მოქმედებისა და მიმბაძველობის – რღვევით. ამ სამკუთხედის შიგნით თეატრი იჩაგრება დრამისგან, თვითონ დრამა – დრამატიზებული შინაარსისგან, ხოლო ეს შინაარსი – რეალურისგან მუდმივი გადახვევებითა და გამოძრომით.

თეატრი და დრამა ყოველთვის იყვნენ და არიან ერთმანეთთან ძალიან დაძაბულ ურთიერთობაში. ამ ურთიერთობის კარგად გააზრება აუცილებელი პირობაა თანამედროვე თეატრის არსის გასაგებად. პოსტდრამატული თეატრის გაგება იწყება იქიდან, თუ რა ხარისხით თავისუფლდება თეატრი დრამის მრავალმხრივი დამოკიდებულებიდან. ამ მიზეზით დრამის ჟანრობრივი ისტორია

ნაკლებ საინტერესოა, ვინაიდან ევროპაში თეატრი ორგანულად იყო მიბმული დრამაზე, ამიტომ დღევანდელი თეატრის დასახასიათებლად ვიყენებთ ტერმინს „პოსტდრამატული“ და ეს არ ნიშნავს მხოლოდ დრამის ტექსტის ცვლილებას, არამედ გამოხატულების თეატრალური ფორმების ცვლილებასაც.

პოსტდრამატულ თეატრში ტექსტი, რომელიც სცენაზე იდგმება (თუ ასეთი რამ საერთოდ არსებობს), წარმოადგენს მხოლოდ თანაბარუფლებიან ელემენტს ჟესტიკულაციასთან, მუსიკასთან და სხვა ვიზუალურ ეფექტებთან ერთად და გვევლინება, როგორც ერთი მთლიანობა. განხეთქილება ტექსტის დისკურსსა და თეატრის დისკურსს შორის ხსნის გზას, რომელსაც მივყავართ მათი ურთიერთობის გაუცხოებასა და საბოლოო დაცილებისკენ.

გაუცხოებისა და დაცილების ნელი პროცესი შეიმჩნევა თეატრის მთელი ისტორიის განმავლობაში. ეს არ არის ახალი მოვლენა, რაც უბრალო დაკვირვებითაც ჩანს: ჯერ თეატრი შეიქმნა, აღმოცენდა რიტუალებიდან, იღებს ცეკვებიდან მიმეტურ ფორმებს, პოულობს გამოხატვის სრულიად განსაკუთრებულ საშუალებებს ყოველგვარი დამწერლობის გარეშე.

როგორც ჩანს, რიტუალური თეატრალური ფორმები მისი განვითარების ადრეულ სტადიებში, თავისი ნიღბებით, კოსტიუმებითა და რეკვიზიტებით, გადმოსცემდნენ ეფექტურად დამუხტულ პროცესებს იმგვარად, რომ მუსიკა და ცეკვები მჭიდროდ იყო დაკავშირებული მსახიობების როლებთან და ეს მოტორიკა, სადაც სხეული გადასცემდა ნიშნებს, უკვე თავად შეიცავდა თავისებურ ტექსტს. თეატრის ლიტერატურის განვითარებისას ყველაფერი იცვლება. აქ ტექსტი ხდება დომინანტი და ყველაფერზე ბატონობს. ეს იერარქია საუკუნეებია გრძელდება და ამას არავინ უარყოფს.

პოსტდრამატული თეატრი წარმოადგენს მნიშვნელოვან ევოლუციას და გადახვევას ტრადიციული დრამატული ფორმებისგან, რომელიც განასახიერებს პარადიგმის ცვლილებას თეატრალურ ლანდშაფტში. ტერმინი „პოსტდრამატული“ აღიარებს დრამის ისტორიულ ფესვებს და აპროტესტებს მის ჩვეულებრივ საზღვრებს.

ევროპული თეატრის კონტექსტში, რომელიც უპირატესად იმართებოდა დრამის პრინციპებით, როგორც თეორიულად, ასევე პრაქტიკულად, ტერმინი „პოსტდრამატული“ არსებითი ხდება უახლესი მოვლენების თეატრალურ წარსულთან შედარებისას. ეს ტერმინი ხაზს უსვამს თეატრალური გამოხატვის საშუალებების

ცვლილებას. პოსტდრამატული თეატრის ფორმებში დადგმული ტექსტი იღებს ჟესტურ, მუსიკალურ, ვიზუალურ ან სხვა ურთიერთდაკავშირებულ ფორმებს. ეს მიდგომა იძლევა მნიშვნელოვანი განსხვავების საშუალებას ტექსტისა და თეატრის დისკურსს შორის.³

პოსტდრამატული თეატრი აპროტესტებს ტრადიციულ თხრობას, ხშირად შეიცავს ფრაგმენტულ, აბსტრაქტულ ტექსტებს. ძირითადად აგებულია ტექსტური ელემენტების კომბინაციით, არავერბალური კომუნიკაციით და აუდიტორიის ჩართულობით. აფასებს მაცურებლის გამოცდილებას და ემოციურ რეაქციას, ისინი არ არიან უბრალო დამკვირვებლები, არამედ აქტიური, მნიშვნელოვანი მონაწილეები ხდებიან. ტექსტის ფრაგმენტულობა ხელს უწყობს მაცურებელს ჩაერთოს სპექტაკლში უფრო ღრმა დონეზე და დამყაროს პირადი კავშირები. აუდიტორია დიალოგშია მსახიობებთან, რაც გავლენას ახდენს თავად შესრულებაზე და ტექსტის მნიშვნელობაზე.

პოსტდრამატული თეატრი აძლევს მაცურებელს უფლებას, გააკეთოს საკუთარი არჩევანი იმის შესახებ, თუ რა არის მნიშვნელოვანი სპექტაკლში. რაც ხელს უწყობს კრიტიკულ აზროვნებას, მისი მნიშვნელობის უფრო ღრმა გაგებას.

დასასრულს მინდა ვთქვა, რომ მაცურებლის აქტიური ჩართულობა განუყოფელი ნაწილია პოსტდრამატულ თეატრში ტექსტის მნიშვნელობის გასაგებად. იგი გარდაქმნის ყურების აქტს მონაწილეობით, სადაც ინტერპრეტაცია არის ერთობლივი და ღია პროცესი.

პოსტდრამატული თეატრის გაგებისას აუცილებელია მისი დინამიკური ბუნების დადგენა. კონკრეტული სპექტაკლების, კრიტიკული თეორიების და პოსტდრამატული თეატრის ისტორიული ევოლუციის შესწავლა გაამდიდრებს ჩვენს აღქმას ამ ცვალებადი თეატრალური მოძრაობის შესახებ. ასეთი კვლევისა და ანალიზის საშუალებით ჩვენ შეგვიძლია, ჩავუღრმავდეთ პოსტდრამატული თეატრის მრავალმხრივ სამყაროს, მივიღოთ ღირებული შეხედულებები მის ესთეტიკაზე, ტრადიციებთან მისი ურთიერთობის და საშემსრულებლო ხელოვნების მომავალი ფორმირების პოტენციალზე.

³ Lehmann, Postdramatisches, Theater, 2013, p. 075.

ბიბლიოგრაფია:

1. Lehmann H., Postdramatisches Theater, 2013.
2. The Evolution Of Modern Theater, 2023, <https://forum-theatre.com/what-is-modern-theatre-like/>
3. კობაიძე, ნინო. პოსტდრამატული თეატრი (ჰანს-ტინს ლემანის მიხედვით), 2019, <https://nutsatso.blogspot.com/>

Nino (Nutsa) Kobaidze,
Shota Rustaveli Theatre and Film Georgia State University
Ph.D. Student,
Supervisor - Associate Professor Marine (Maka) Vasadze

THE MEANING OF THE TEXT IN THE POST-DRAMATIC THEATER

Keywords: post-dramatic theater, visual arts, dramatic theater,
post-modern theater

Abstract

Bertolt Brecht used the term „dramatic theater“ (instead of „epic theater“). a label that aptly encapsulates his entire body of work and serves as the cornerstone of the evolving European theater. Even as far back as the 18th and 19th centuries, it was evident that, despite the numerous gestures and expressive forms, the spoken word retained its central significance as the defining feature of the human figure on the stage.

The origins of experimental modern theater, which emerged prominently in the 1960s, are widely traced back to the historical avant-garde movement. The historical avant-garde of the early 1900s, despite its revolutionary spirit, retained elements reminiscent of the „dramatic theater“.

Contemporary theater acknowledges the supremacy of the text and tries to avoid it from any distortions. Starting in the 1970s, the increasing integration of media into everyday public life became evident. This transformation played a significant role in the theater, giving rise to a fresh and multifaceted approach in the theatrical discourse, commonly referred to as post-dramatic theater.

Broadly speaking, the theater of the 1970s through the 1990s boldly identifies itself as „postmodern“. It is considered that postmodern theater lacks discourse, which is why meditation, rhythms, and tones reign in it. Within this context, elements of nihilism and grotesque forms, as well as the utilization of empty space and silence, come to the forefront. Post-dramatic theater, in contrast, is versatile,

encompassing both „empty“ and crowded spaces, and it can embody elements of nihilism and the grotesque as well.

Numerous aspects of contemporary practice, often labeled as post-dramatic, spanning from „representational theater“ to the technical aspects of theater, don't necessarily exhibit a fundamental departure from classical modernism. Rather, they primarily involve the rejection of outdated traditions associated with dramatic forms.

The adjective „post-dramatic“ can describe theaters that go beyond the boundaries of drama. However, this does not necessarily imply an outright rejection of drama or a straightforward desire to abandon its conventional elements. Instead, „post-dramatic“ suggests that the essence of drama is retained but transformed into a structure that may deviate from what audiences have grown accustomed to in „normal“ theater.

Post-dramatic theater can be seen as an integral component within the realm of drama. The prefix „post“ implies that it has evolved beyond the confines of modernism. This terminology enjoys widespread acceptance and, regardless of its connotations, whether they be „rejection“, „confrontation“, „liberation“, or simply „evolution“, the post-dramatic theater continues to maintain its link to the traditions of drama. Indeed, discussing „post-dramatic“ theater requires acknowledging its connection to Brechtian influences while recognizing that it also moves beyond the parameters of what Brecht envisioned. This theater no longer finds complete satisfaction in the responses Brecht provided in the past.

The assertion that „post-dramatic“ theater relies on classical norms to construct its identity stems from a blend of external observations of its existence and internal aesthetic principles. In fact, it is the classical concept, which later transforms into an aesthetic norm through the efforts of traditions, that becomes difficult to disregard.

Daily criticism compels us to evaluate the new theater within the context of an ongoing debate about dramatic categories. Traditional drama adheres to the aesthetic norm of action, intrigue, entertainment, and tension. However, the new theater endeavors to depart from these established norms. The concept of „tension“

itself is an integral element of classical drama. While it may appear dated to us, it remains a fundamental expectation of the audience in theater and cinema, particularly in genres focused on entertainment. In the context of the new theater, „tension“ often prompts action related to persuading or convincing one of something.

When texts and on-stage actions are measured against the traditional „tension“ of dramatic action, the aesthetics and genuine theatrical experience can take a backseat. The new theater commences by breaking this magical triangle of drama, action, and imitation. Within this framework, the theater can be constrained by the demands of drama, the drama itself – by the dramatized content, and this content is continually challenged by deviations and shifts away from reality.

Theater and drama have historically maintained a complex and often tense relationship. Grasping this relationship is imperative for comprehending the core of modern theater. The understanding of post-dramatic theater begins with the degree to which the theater is freed from the multifaceted dependence of drama. Hence, the historical genre development of drama is less interesting, considering that European theater has been inherently intertwined with drama. This is why we employ the term „post-dramatic“ to characterize contemporary theater. It signifies not only the change in the dramatic text but also a transformation in the modes of theatrical expression.

In post-dramatic theatre, the staged text (if it exists at all) shares equal prominence with gestures, music, and various visual elements, forming an integrated whole. The split between the text’s narrative and the theater’s expression paves the way for a sense of estrangement and, ultimately, a departure from their conventional interdependence.

A gradual process of alienation and exclusion can be observed throughout the history of theater. This is not a novel development, evident from a straightforward observation: initially, theater originated from rituals, incorporating elements from dance and deriving entirely distinct modes of expression without written scripts.

In the early stages of their evolution, ritualistic theatrical forms, adorned with masks, costumes, and props, conveyed potent narratives.

Music and dance were closely related to the actors' roles, and this kinetic expression, where the body conveyed meaning, constituted a form of text in itself. However, as theater literature developed, a transformation occurred – the textual component rose to prominence, exerting dominance and reigning supreme over all other elements. This hierarchy has persisted for centuries, and its existence is widely acknowledged.

Post-dramatic theater represents a notable transformation and departure from conventional dramatic structures, marking a significant shift in the theatrical arena. The term „post-dramatic“ both pays homage to the historical origins of drama and pushes against its traditional confines.

To grasp the essence of post-dramatic theater, it's essential to recognize its inherently dynamic character. An examination of particular plays, critical theories, and the historical progression of post-dramatic theater serves to deepen our understanding of this evolving theatrical phenomenon. By conducting such research and analysis, we can delve further into the multifaceted world of post-dramatic theater, unlocking valuable insights into its aesthetics, its engagement with tradition, and its potential to influence the future of the performing arts.